

soukromoprávní poměr nebo právo, nikoliv však též toho, že listina je pravou nebo nepravou. Průkazu právního zápisu netřeba.

IV. Zvláštní návrh určovací v řízení patentním.

O zvláštním návrhu určovacím jedná § 111 zák. ze dne 11. ledna 1897 č. 30 ř. z. Každému je totiž volno dáti rozhodnutím určití, že výrobky, jež chce vyráběti, do obchodu přiváděti, neb jichž chce užívati, neb že výrobní postup, kterého zamýšlí upotřebiti, ani zcela ani z části nespádají pod patent, který od něho buď určitě označen. O návrhu rozhoduje úřad patentní a pravoplatné rozhodnutí, že určitý výrobek nebo postup výrobní nespádá pod určitý patent, vylučuje každý soudní krok majetníka patentu naproti tomu, kdo si vydobyl určovacího rozhodnutí pro porušení výrobku nebo výrobního postupu v rozhodnutí označeného.

Žaloby vlastnické viz Vlastnictví.

Žaloby z obohacení viz Obohacení bezdůvodné.

Žaloby z obohacení v právu směnečném.

Nároky směnečné promlčují se ve krátkých lhůtách a namnoze jest jich uplatnění podmíněno splněním jistých náležitostí a předsevzetím určitých úkonů. Zmeškají-li se tyto lhůty a opomenou-li se tyto úkony předsevzíti, zanikají práva směnečná. Tím může se snadno státi, že osoby směnečně zavázané sprostí se svého závazku, aniž jej splnily, ač měly jej splniti jako ekvivalent za obdrženou hodnotu, takže přijetím valuty neb úhrady nabývají skutečného prospěchu, materielně neospravedlněného, kdežto majitel směnky pozbývá svého práva, aniž byl uspokojen a trpí tudíž ztrátu, škodu. Ač následky zmeškání i v jiných oborech právních se naskytují, jsou tyto v právu směnečném obzvláště tuhými, poněvadž zmeškání snadno a dle zkušenosti často se přihází. Aby zmírněn byl tento stav ustanovuje *ratione aequitatis* čl. 83 sm. ř.: Zanikl-li směnečný závazek vydatele nebo příjemce promlčením nebo tím, že byly zmeškány úkony k zachování práva směnečného zákonem předepsané, jsou jmenované osoby zavázány jen potud, pokud se škodou majitele směnky obohately. Proti indosantům, jichž směnečný závazek zanikl, nárok takový jest vyloučen. Žaloba dle čl. 83 sm. ř. jest žalobou z obohacení (*condictio sine causa*), základem jest neospravedlněné obohacení. Směřuje na vydání obohacení, jež tu v době žaloby ještě jest. Podmínkou její jest platná, avšak promlčená nebo následkem promeškání zaniklá směnka vydaná nebo vlastní (čl. 98 č. 10 sm. ř.). Theorie a praxe namnoze chybně pojímá povahu této žaloby a tudíž i chybně odpovídá na otázky podrobnější, žaloby této se týkající. V praxi jsou pak obtíže všem žalobám z obohacení společné značně zvýšeny.

V jednotlivostech sluší uvést:

1. *Passivně legitimován* jest vydatel vlastní nebo vydané směnky a příjemce. Indossanti jsou tohoto ručení zákonem výslovně sprostěni, ač nikterak není vyloučeno, že by se promlčením směnky neb *preiudicem* nemohli bezdůvodně obohatiti. Žaloba nesměřuje proti *trassátovi*, směnečnému rukojmímu, čestnému příjemci cti. K žalobě jest *aktivně legitimován* majitel směnky legitimovaný dle čl. 36 sm. ř. (v textu zákonném jest nedopatřením po slově »majitel« vynecháno slovo »směnky«). Nálezem ze dne 10. března 1863 č. 1239, rozhodl nejvyšší soud, že ze slova »bleiben« ve čl. 83 sm. ř. nelze dovozovati, že by žalobu dle čl. 83 mohl podati jen ten majitel směnky, jenž ji drží v době, kdy pro-

mlčení směnky nastupuje, neboť slovem »bleiben« se neoznačuje trvání oprávnění věřitelova, nýbrž trvání ručení zavázaných. Naproti tomu nář. říšs. obch. s. ze dne 12. listopadu 1873 XII 123, dle kterého nemůže žalovati majitel směnky, který nabyl směnky rubopisem vystaveným po nastalém promlčení.

2. Strany při žalobě z obohacení jsou k sobě v témž poměru, v jakém byly při závazku směnečném.

Může-li majitel směnky po zániku práv směnečných žalovati z právního poměru, jenž byl základem směnečného jednání (n. př. koupě zboží, zápůjčka) a to je možným vždy, když nebyly výslovně přiznány jednání směnečnému účinky novace, pak není žaloba z obohacení účelným prostředkem. Ona poslouží tomu, kdo jinaké žaloby nemá. Kdo může žalovati na zaplacení ceny tržové nebo ze zápůjčky, když práva směnečná zanikla, ten nepotřebuje žaloby z obohacení. V tomto směru chybují praxe stále. Praxe má za to, že nikdo nemůže žalovati z právního poměru, jenž je základem směnky, jinak, než žalobou z obohacení a spatřuje v každé žalobě, podané z původního právního poměru, žalobu z obohacení dle čl. 83 sm. ř.; srv. rozh. nejv. s. ze dne 8. března 1888 č. 2536 sb. »Gl. U.« č. 12.092 (zejména rozhodovací důvody I. stolice); ze dne 4. března 1886 č. 1814 sb. »Gl. U.« č. 10.960; ze dne 4. května 1882, sb. »Gl. U.« č. 8973 (zvláště rozhodovací důvody II. stolice) atd. Přijal-li tudíž kupec směnku prodávacem o ceně tržové vystavenou a zanikla-li směnečná práva vydavatelova proti kupci a příjemci promlčením nebo promeškáním (prejudicem), podejž prodávač řádnou soukromoprávní žalobu na zaplacení ceny tržové, jež není žalobou z obohacení, když při přijetí směnky nebyl výslovně umluven účinek novace atd. Praxe jest skoro vesměs jiného náhledu (správně rozh. nejv. s. ze dne 4. června 1878, 4. května 1882 sb. »Czelechowsky« č. 212, 309) ač směnce nepřiznává ipso jure účinek soukromé novace.

3. Však též žaloba z obohacení musí při svém odůvodnění vztahovati se zpět ku právnímu poměru, jenž je základem směnky. Ježto jest jejím základem bezdůvodné obohacení žalovaného vydatele nebo příjemce, musí zpět jíti ku poměru valutnímu, pokud se týče úhradního. Vydatel ručí, když valutu přijal, neobstarav úhradu, a když byl sprostěn své směnečné postítní povinnosti promlčením nebo prejudicem; příjemce ručí, když úhradu přijal, své směnečné povinnosti platební nedostál a následkem promlčení nebo prejudice nelze jej více přiměti, by povinnosti té dostál.

Žalobci náleží, jako při každé jiné žalobě z obohacení, by dokázal obohacení žalovaného, jeho existenci a rozsah. (rozh. nejvyš. s. ze dne 18. listopadu 1888, č. 11.473, sb. »Gl. U.« č. 8186; ze dne 8. května 1884 č. 3619, časop. »Jur. Bl.« z r. 1884, č. 29 str. 350, ze dne 9. března 1892 č. 2371, časop. »Jur. Bl.« z r. 1892, čís. 18, str. 216; ze dne 15. března 1893 čís. 1241, časop. »Jur. Bl.« z r. 1893, čís. 22 str. 262 a j. v.). Ovšem jest právě při směnečné žalobě z obohacení důkaz obohacení zvláště obtížným, ježto podstatné okolnosti — poměr valutní a úhradní — jsou žalobci většinou zakryty a neznámy. Tím stává se žaloba z obohacení dle čl. 83 sm. ř. jedním z nejnepohodlnějších právních prostředků.

Jest otázka, zda klausule o valutě ve směnce obsažená »valutu přijal« — »hodnotu obdržel« — »hodnota ve zboží« atd. dokazuje přijetí valuty.

K otázce této přisvědčuje rozh. nejv. s. ze dne 4. června 1857 č. 5357, záporně odpovídá na tuto otázku rozh. nejv. s. ze dne 7. února 1866 č. 621, časop. »Ger. Halle« z r. 1866 č. 81 a). Správným jest vzhledem k povaze směnky náhled poslední (srv. proti tomu ještě rozh. nejv. s. ze dne 8. března 1888 č. 2536, časop. »Jur. Bl.« z r. 1888 č. 30 str. 361). V čem obohacení spočívá viz čl. Obohacení bezdůvodné. Zde může spočívatí též zejména jen v právu k pohledávání, n. př. když příjemce zaslal úhradu domiciliátovi ve směnce jmenovanému. V takovém případě směňuje žaloba z obohacení na postup pohledávky proti domiciliátovi. Více příjemců směnky neručí naproti žalobě z obohacení solidárně (rozh. nejv. s. ze dne 8. března 1888 č. 2536, sb. »Gl. U.« č. 12.092; ze dne 15. března 1893 č. 1241, časop. »Jur. Bl.« r. 1893 č. 22 a j. v.).

4. Praxe požaduje však na tom, kdo žaluje z obohacení, by kromě obohacení žalovaného, dokázal ještě efektivní škodu a činí závislým rozhodnutí na výši dokázané efektivní škody, takže nabyli-li majitel směnky této bezplatně, škody nemá a nabyli-li jí úplatně, rozhodnou je výše úplaty (žírové valuty) (rozhod. nejv. s. ze dne 5. dubna 1872 č. 15.351, sb. »Gl. U.« č. 3233; ze dne 8. května 1884 č. 3619, sb. »Gl. U.« č. 10.033; sb. »Czelechowsky« č. 221, časop. »Ger. Halle« z r. 1872 č. 26 a č. j.). K požadavku takového důkazu a k pojímání žaloby z obohacení, na které jevil značný vliv požadavek ten, svedena byla praxe textem čl. 83 sm. ř., který přijal znění l. 206 D. de div. regul. jur. 5017 »obohatiti se na újmu jiného«. Praxe vytkla tudíž dvojí mez pro nárok z obohacení: velikost obohacení na jedné straně a velikost škody na straně druhé, takže by byla pohledávka tak velikou, pokud se kryjí prospěch na straně žalovaného a škoda na straně žalobcově. Toto pojímání žaloby z obohacení a celého stavu věci je mylným. Škoda majitele směnky prejudicem zaniklé nebo promlčené spočívá ve ztrátě práva směnečného ve výši sumy směnečné. Zvláštní důkaz škody odpadá, ježto ztráta práva směnečného promlčením nebo prejudicem jest první podmínkou žaloby z obohacení. Způsob (pocitivého) nabytí směnky majitelem a výše žírové valuty je vůbec nerozhodnou. Tak správně rozh. nejv. s. ze dne 6. března 1890 č. 2255, časop. »Ger. Halle« z roku 1890, č. 30 str. 263, ze dne 19. června 1861 č. 3896.

5. Žaloba z obohacení dle čl. 83 sm. ř. není vlastní žalobou směnečnou. Pro ni neplatí dle stálé praxe zvláštní řízení směnečné. Změna žaloby směnečné v žalobu z obohacení je nepřípustna (rozh. nejvyš. s. sb. »Czelechowsky« č. 47). Z předchozího rozhodnutí o žalobě směnečné nelze podati námitku rozepře rozsouzené (exceptio rei judicatae) proti žalobě z obohacení (rozh. nejvyš. s. ze dne 23. listopadu 1869 čís. 7316, sb. »Gl. U.« č. 3578). Žaloba z obohacení dle čl. 83 sm. ř. není však ani žalobou o náhradu škody (rozh. nejv. s. ze dne 19. června 1861, časop. »Ger. Halle« z r. 1862, č. 17 a j. v. naproti tomu rozh. ze dne 11. září 1891 č. 9329, časop. »Ger. Halle« z r. 1892, č. 1) a nepromlčuje se tudíž ve 3 letech. (O ostatních žalobách z obohacení viz čl. Obohacení bezdůvodné.) Co se posléz dotýče příslušnosti soudu pro žaloby z obohacení dle čl. 83 sm. ř., sluší podotknouti, že žaloby takové nejsou žalobami směnečnými, nejsou žalobami »z jednání směnečných« a neplatí tudíž o nich předpis § 51 č. 3 jur. nor. žaloby směnečné soudům obchodním příkazující. Podle povahy určitého případu řídí se příslušnost pro takové

žaloby dle §§ 49 čís. 1, 50 a 51 čís. 1 jur. nor. (dobrozdání nejvyššího soudu).

Žebrota.

Zamezení žebroty souvisí úzce s úpravou chudinství a nelze žebrotu zameziti trvale bez úpravy otázky chudinské. Již v ranním středověku věnovali přední péči jednotliví státové vykořenění žebroty, leč ani nejkruťší tresty neměly žádoucího výsledku, ježto odstraněny nebyly příčiny onoho smutného sociálního zjevu — totiž: nedostatečné národní školství, neracionelní péče o chudé a policie chudinská, kusé zákony a nedostatek v dělbě práce. V Rakousku vydána byla četná nařízení k odstranění nebo aspoň zastavení obtížného a dotěrného žebrání v 18. a na počátku 19. století. Za císařovny Marie Teresie počaly se činiti pokusy o to, aby nucenou prací účinněji se vystoupilo proti žebrotě. Direktivy pro donucovací pracovny prohlášené policejním dekretem ze dne 29. června 1811 podávají výměr žebráka; jestliť prý to individuum, kteréž na veřejném místě (žebrota pouliční) nebo v soukromých domech (žebrota podomní) žádá na někom almužnu ať již výslovně (ústně nebo písemně) nebo posušky a tím zřejmě na jevo dává úmysl, že chce obdržeti dary nějaké. Trestání žebroty, jež zákonem ze dne 10. května 1873 č. 108 ř. z. příslušelo orgánům politickým a jen v těžších případech dle §§ 509, 510, 511, 517—521 zák. trest. přikázáno bylo soudům, svěřeno bylo zákonem proti osobám štitícím se práce a proti tulákům ze dne 14. března 1885 č. 89 ř. z. soudům trestním. Dle tohoto zákona budiž potrestán pro žebrotu:

1. kdož ve veřejných místech nebo dům od domu žebrá nebo dožaduje se veřejné dobrodušnosti nechtěje pracovati;
2. kdož nedospělce k žebrotě svádí, posílá nebo jiným odevzdává (§ 2). Trest záleží ve vězení od 8 dní do 3 měsíců, k čemuž přistoupiti může i odevzdání dotyčného vinníka do donucovací pracovny. Zákon ze dne 10. května 1873 č. 108 ř. z. zapovídá vystavovati vysvědčení o neštěstích nebo chudobě k tomu účelu mající sloužiti, aby se jich používati mohlo k žebrotě s místa na místo, a ustanovuje na přestoupení tohoto zákazu peněžitou pokutu od 10—100 zl. (§ 3). Zemské zákony, které upravují chudinství, propůjčují ohledně žebroty obcím trestní pravomoc. Ve většině korunních zemí Rakouska (v Čechách, na Moravě, v Rakousích Dolních i Horních, ve Štýrsku) zařízeny jsou zemskými zákony stravovny (Naturalverpflegsstationen), kteréžto ústavy pozitivní cestou žebrotě mají učiniti přítrž. Dosavadní výsledky tohoto zařízení přimlouvají se za to, by stravovny se staly všeobecnými (srv. čl. »Zákonodárství chudinské« a »Policie chudinská«).

Železnice soukromé.

I. Zakládání soukromých železnic.

Kde se objeví potřeba přiměřeného sprostředkování dopravy, sestupují se z pravidla především ti, jimž na zřízení dráhy záleží, nechají vyšetřiti, jaké by byly pravděpodobné poměry dopravy a jakého nákladu by zřízení dráhy vyžadovalo, a uveřejní buď výsledky tohoto šetření resp. kalkulací s vyzváním, aby se utvořila společnost pro zbudování dotyčné dráhy nebo sdělí po případě i soukromě tyto výsledky vhodným osobnostem. Tím neb oním způsobem dojde pak ke zřízení zakládacího výboru (komité), kterýž u vlády zažádá o povolení přípravných prací k dotyčnému železničnímu projektu (t. zv. předběžná koncese). Byla-li předběžná kon-